

במרכז הפעולה ההתיישבותית

בימים גדולים אלה שאנו חיים אותם עתה, כשנפתחו בפנינו אופקים כה רחבים ונתגלו אפשרויות בלתי מוגבלות לפעולת התיישבותנו – גדול שבעתים הכאב והצער על העדרו של ישראל מהרשק מתוכנו, על אשר לא זכה לראות את הגשמת החזון שנשא בלבו כל ימיו. לנוכח הצרכים הדחופים ליישב את הארץ בממדים גדולים ובקצב מהיר, חשים אנו עוד יותר מה טוב היה לו היה מהרשק בתוכנו כיום, לו יכול היה לשתף את ידיעתו, שכלו, מרצו ויוזמתו בביצוע משימת-ענקים זו. שנים עמד ישראל מהרשק במרכז הפעולה ההתיישבותית שלנו בארץ. בשנים החמורות להתיישבותנו, בימי המשבר שלפני המלחמה העולמית ובעצם ימי המלחמה, עמד ליד ההגה, הדריך וכיוון, עזר ועודד בהרחבת התיישבותנו ובביסוס הקיים.

בתנאים הקשים של משטר "הספר הלבן", כשעניבת-החנק הלכה ונתהדקה סביבנו והצרה מיום ליום את אפשרויות התפשטותו של מפעלנו ההתיישבותי, ידע מהרשק לגלות כוח יזמה ולהעלות, וגם להגשים, תכניות התיישבות נרחבות תוך התגברות על רוב מכשולים. זכות מיוחדת היתה לו להיות בין היוזמים הראשונים לכיבוש הנגב. רבים היו המאמצים שהשקיע בהקמת שלוש המצפות בנגב, היתד הראשונה שתקענו בחבל ארץ זה. לאחר שחלפה תקופת הגישושים והנסיונות במצפות והתברר הצורך בהרחבת התיישבות בנגב והקמת רשת ישובים רבים בשטחים שבידינו, היה מהרשק האיש שקרא את כולנו, את המרכז החקלאי ואת המוסדות המיישבים לאזור כוח לביצוע מפעל-ההשקאה בנגב, ששימש יסוד ובסיס לעליית אחת-עשרה הנקודות במוצאי יום-כיפור תש"ז ולהמשך הפעולה הזאת כעבור חדשים מספר. תכנית ההשקאה הראשונה שהוכנה ביזמתו והובאה בפני המוסדות נתנה את הדחיפה העיקרית למפעל התיישבותי זה שקבע את גורל הנגב.

בד בבד עם הרחבת רשת התיישבות שלנו שקד מהרשק במשך כל שנות פעולתו במרכז החקלאי על ביסוס המשקים הקיימים. פעולתו לביסוס משקי-המעבר בוצעה בהצלחה בעצם ימי המלחמה ונתנה דחיפה להתפתחותם והתקדמותם. מאז לא פסק לתכן תכניות ולחפש דרכים להרחבת פעולת ביסוסם של המשקים האחרים, הצעירים יותר, בכדי לחסל את תלותם בתקציב הסוכנות.

פעולתו של מהרשק במרכז החקלאי לא הצטמצמה רק בדאגה לענין התקציב של המשקים. הוא חתר לביסוס וביצורו של משקנו ע"י מתן עזרה לפיתוח ענפי המשק החקלאי וכן ענפי-פרנסה אחרים, ענפי המלאכה והתעשייה. הצורך בפיתוח הענפים האלה בלט בעיקר באותם המשקים, שנמנע מהם, בעטיים של התנאים האובייקטיביים שהיו נתונים בהם, לפתח בקצב מהיר את משקם החקלאי. הדבר נגע ביותר במשקי ההר ומשקי הים. מהרשק היה הראשון שיזם את הקמת קרן התעשייה למשקים, שעליה יוטל להמציא את האמצעים הכספיים הדרושים לפיתוח המלאכה והחרושת ולסייע בביסוסם של המשקים שקופחו מבחינה חקלאית. הוא שיתף במחשבה זו את ראשי המוסדות המיישבים ותבע את עזרתם להקמת המכשיר הזה. לצערנו לא זכה מהרשק להגיע לביצוע התכנית הזאת בחייו. היה צורך להתגבר על מכשולים רבים, ורק עתה הולך וקם מכשיר חשוב זה שיביא ודאי ברכה רבה להתיישבותנו.

עם הדאגה לפיתוח התעשייה עמל מהרשק הרבה לפתוח ענף התחבורה במשקים. עזר בהקמת קואופרטיבי-הובלה האזוריים והארציים של המשקים, כיון והדריך אותם בעצתו, וכן סייע הרבה בפיתוח הקואופרטיב לעבודת טרקטורים ומכונות, שהיה לעזר רב למשקים צעירים וותיקים גם יחד.

המחלה הממארת שחלה בה לא נתנה לו להמשיך בעבודתו הקשה והמפרכת במרכז החקלאי והוא נאלץ לקבל על עצמו תפקיד אחר מתאים יותר לכוחותיו הפיסיים. הוא עבר לעבוד בהנהלת חברת "ניר". במשך התקופה הקצרה של עבודתו גילה יזמה רבה. הוא יזם וביצע שתי פעולות מרכזיות ובעזרתן גייס סכומי כסף גדולים ממקורות שונים שהקלו בזמנו במידה רבה מאד על מצבם של משקים רבים שהיו נתונים במצוקה כספית גדולה בתקופה שלאחר

המלחמה. פעולת קונברסיה של החובות למספר רב של משקים והלואה גדולה לבניית בתי-מגורים במשקים. שתי הפעולות האלו, שנעשו בקנה-מידה רחב לפי מושגי הימים ההם, היתה להם השפעה מכרעת על מצב משקנו החקלאי.

וכל פרשת הפעולות שנעשו בתקופת עבודתו של מהרשק במרכז החקלאי, - הלא הן כתובות בספר היצירה של התישבותנו, שגדלה והתרחבה משנה לשנה גם בתקופות הקשות ביותר שעברו עלינו. בכאב עמוק עומדת היום ההתישבות העובדת כולה על קברו נשל אחד מבחירי בניה, שכל חייו היו קודש למפעל הגדול הזה ששימש יסוד למלחמת השחרור של העם ולבנין עצמאותנו.

חיים גבתי